

Den pedagogiska samlingen i förskolan.

- En kvalitativ studie om förskolläraernas tankar kring
samling.

Av: Rana Anton

Handledare: Jenny Ask

Abstract

Title: The educational circle time in preschool. A qualitative study of preschool teachers' thoughts about the circle time.

Author: Rana Anton **Mentor:** Jenny Ask **Term:** Autumn 2011

The purpose of this work is to explore and illuminate the circle times function and importance of preschool by the pedagogue perspective and the circle time design in relation to children's age group composition. The study questions are:

- What is the purpose of circle time in preschool educational activities according to the teacher and how does the teacher look at his own role?
- How do the teachers plan, design and perform the circle time of small children and big children's section? What similarities and differences exist?

This is a qualitative study based on interviews with four preschool teachers and observations of their circle times. Research and theories showed that the circle time is a social training, provide a sense of community and is a ritual that gives a good daily rhythm.

The results of the study demonstrate that the circle time is an important routine that occurs for a short time daily in early childhood education. The circle time organizes and structures the day for both children and staff group. The circle time strengthens community, creates a group sense and also involves social skills training as well as language training. Teachers felt that the circle time is always a learning situation where the children always learn something.

The circle time was planned and designed, based on the children's interests and needs. It was adapted to children of different ages, understanding, ability and level of development.

The small children-assembly circle times were designed to be short, attractive and started from small children's concrete everyday reality, while circle times of big children could be sophisticated and demanding, with more space for conversation and discussion. Even though teachers have started from a clear child's perspective in the interviews they looked on their part as a leading and demanding, which they believed was caused by large groups of children and staff shortages.

Keywords: circle time, preschool, child, teacher, learning

Nyckelord: samling, förskola, barn, pedagog, lärande.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syftet	5
1.3 Frågeställningar	5
2. TIDIGARE FORSKNING	6
2.1 Teoretiska utgångspunkter	8
3. METOD OCH MATERIAL	11
3.1 Kvalitativa intervjuer	11
3.2 Observation	12
3.3 Urval	12
3.4 Genomförande	12
3.5 Validitet och reliabilitet	13
3.6 Forskningsetiska principer	14
3.7 Presentation av förskolor och pedagoger i studien	15
4. ANALYS OCH RESULTATREDOVISNING	17
4.1 Sammanställning och analys av intervjuer	17
4.1.1 Samlingens innehåll, tid och plats	17
4.1.2 Samlingens syfte, enligt pedagogerna	19
4.1.3 Samlingens utformning i relation till barns åldrar	23
4.1.4 Hur pedagogen ser på sin egen roll	25
4.2 Presentation och analys av pedagogernas samlingar	26
4.2.1 Pedagog A:s samling	27
4.2.2 Pedagog B:s samling	30
4.2.3 Pedagog C:s samling	31
4.2.4 Pedagog D:s samling	33
5. SLUTSATS OCH SAMMANFATTNING	35
KÄLLFÖRTECKNING	38
Tryckta källor	38
Otryckta källor	39
BILAGA	40
Intervjufrågor	40

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Samling är ett viktigt inslag i förskole- och skolverksamheten. Samlingen är en gruppaktivitet som både vuxna och barn i förskola och skola samlas kring och den upplevs av många som ett lärandemoment och en rolig stund tillsammans. I läroplanen för förskolan 98, reviderad 2011 nämns inget speciellt om att samlingen ska förekomma i den vardagliga förskoleverksamheten, men trots det tror jag att någon form av samling förekommer i de flesta förskolor. Dock de flesta av läroplanens riktlinjer och mål kan man arbeta med i samlingsstunden som till exempel:

- Stimulera barnens samspel och hjälpa dem att bearbeta konflikter samt att respektera varandra.
- Utveckla sin förmåga att lyssna, berätta, reflektera och ge uttryck för sina uppfattningar.
- Utveckla sin förmåga att fungera enskilt och i grupp, att hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt ta ansvar för gemensamma regler (skolverket, 2010).

Det står även i förskolans uppdrag att barn i förskolan ska möta vuxna som ser varje barns möjligheter. De vuxna ska engagera sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen. Lärande ska grundas på samspel mellan vuxna och barn och att barn lär sig av varandra genom lek och socialt samspel i den utforskande och skapande miljön (skolverket, 2010, s.6-7). Det uttrycks också tydligt i *pedagogiskt program för förskolan* (1987), vikten av att barnen i förskolan bör få en nära kontakt med pedagogerna i lekfull dialog, sång och dans. Barnen ska stimuleras att uppleva och iaktta omgivningens ljud och rytmer, att sjunga och använda rösten, lyssna på och själva göra musik. Gemensam musik, sånger, rytmik och danslekar kan ge både glädje och gemenskap (Socialstyrelsen, 1987 s.34-35). Samlingen tycks därför vara ett redskap som uppfyller förskolans uppdrag, mål, riktlinjer och förskolans pedagogiska program.

Mitt intresse för detta ämne växte fram under min verksamhetsförlagda utbildning (VFU). Min VFU-period tillbringade jag på flera småbarnsavdelningar och blev då medveten om all den pedagogiska planeringen på denna avdelning. Det som väckte mitt intresse var samlingen.

Nyfikenheten och intresset växte och jag ville se hur pedagogerna arbetade och planerade samlingen på en storbarnsavdelning. Utifrån mina erfarenheter från VFU definierar jag samlingen som en aktivitet där pedagoger och barn sitter i en ring och vanligen på en rund matta. Det är en vuxenstyrd aktivitet som ofta förekommer på regelbundna tider i förskolans vardag. På samlingen sjunger man olika sånger och ramsor och har även lekar. Det är en stund där man kan se vilka som är på förskolan och vilka som är hemma, få veta vilken dag det är och vilka aktiviteter som verksamheten erbjuder under dagen.

Detta arbete handlar om fyra förskollärares resonemang och uppfattningar om samlingens syfte och betydelse i den pedagogiska förskoleverksamheten. Arbetet undersöker vidare vilka likheter och skillnader som finns i samlingens utformning på småbarns- respektive storbarnsavdelning. Jag vill undersöka detta ämne för att det har en stor betydelse i min framtida yrkesroll som förskolepedagog och det kan även vara av intresse för lärare och pedagoger som är eller kommer att vara verksamma i både förskola och skola.

1.2 Syftet

Syftet med studien är att undersöka och belysa samlingens funktion och betydelse i förskolan utifrån pedagogens perspektiv samt samlingens utformning i relation till barngruppens åldersammansättning.

1.3 Frågeställningar

- Vilket syfte har samlingen i förskolans pedagogiska verksamhet enligt pedagogen och hur ser pedagogen på sin egen roll?
- Hur planeras, utformas och genomförs samlingen på småbarns- respektive storbarnsavdelning? Vilka likheter och skillnader finns?

2. TIDIGARE FORSKNING

Det finns lite forskning som undersöker detta ämne, samling i förskolan. Därför kommer jag i detta kapitel att redovisa vilken forskning som är gjord inom detta område samt annan relevant forskning som jag använder i min undersökning.

Lena Rubinstein Reich har skrivit en avhandling som heter *samling i förskolan (1993)*. Hennes syfte med studien är att belysa vad som sker i samlingen, varför den sker och vad samlingar betyder för de personer som deltar. Studiens empiriska undersökning baseras på observationer och intervjuer med barn och pedagoger. Rubinsten Reich konstaterar att samlingen innebär en social träning, ger en känsla av gemenskap och en bra dagsrytm. Studiens resultat visar att samlingen i första hand är inriktad på att ge god omsorg mer än att det har ett pedagogiskt syfte, det vill säga att lära barn något (Rubinsten Reich, 1993 s. 195)

Rubinsten Reich har kommit fram till att samlingen är en ritual, vilken utmärks av att den återkommer regelbundet på en bestämd plats, en bestämd tid och enligt vissa regler. Den utgör en kort tid under förskoledagen men den anses vara ett centralt dagsmoment. Samlingens struktur och innehåll är liknande oavsett åldersfördelning, pedagogisk miljö och kultur. De vanliga inslagen i samlingen är samtal, sång, musik, närvaro, upprop, väder, sagor, rörelse, information och datum. Kunskapsförmedling i form av tema förekommer sällan i samlingen, endast i deltidförskolan. Djur, natur, högtider och årstider är vanliga förekommande innehåll i samlingarna. Samlingarna är en vuxenstyrd aktivitet som präglas av tvång och vuxenkontroll, där pedagogerna dominerar samtalet (Rubinsten Reich, 1993, s.234).

Samlingens funktion är att den ger struktur och ordning i arbetslaget, ett avbrott i vardagen samt att samlingen är ett möte med andra som stärker känslan av samhörighet och gemenskap. Dessutom är samlingen ett tillfälle för barnen att uppträda inför andra och få bekräftelse. Dess liknande form och innehåll bidrar till barns jag- och identitetsutveckling (Rubinsten Reich, 1993, s.235).

Kenneth Ekström diskuterar i sin avhandling *förskolans pedagogiska praktik (2007)* som är baserad på observationer av förskoleverksamhet och intervjuer med pedagoger att pedagogerna använder samlingen som ett sätt att planera dagen. Pedagoger styr innehållet i samlingen. Vad barnen är intresserade av och dess funderingar och undringar tas inte upp till samtal. Dessa samlingar består av upprop och att man sjunger sånger och gör fingerramsor

samt att innehållet är relaterat till naturen, tradition och begreppsbyggnad. Barnen får ett större utrymme att påverka innehållet i samlingen endast om pedagogen har genomfört sin planering och har lite tid över. Samlingar har krav på anpassning, att alla barn förväntas sitta ner och delta. Det gäller även de yngsta barnen som inte förstår eller intresserar sig för innehållet (Ekström, 2007, s. 87, 114).

Pedagogens uppgift är framför allt att se till att ritualen, aktiviteten genomförs. Ett syfte med samlingen kan vara att lära barnen anpassning. Samlingen används även för att belysa och förmedla olika grundläggande språkliga begrepp för barn som har utländskt ursprung t.ex. leken ”Gubben i lådan” används både för att utvärdera barnens förståelse av begreppen pojke och flicka och för att förmedla begreppens betydelse (Ekström, 2007 s.88).

Han nämner att samlingen är en vardaglig aktivitet och att den förekommer i olika former på avdelningar före utevistelse och före lunch. Den förekommer även varje vecka i samarbete med de andra avdelningar på förskolan, då barnen samlas i åldersindelade grupper, så kallade tvärgrupper. Längden på samlingarna varierar mellan 15- 30 minuter beroende på vilken barngrupp det gäller (Ekström, 2007, s 106).

Pia-Maria Ivarsson skriver i sin avhandling *Barns gemenskap i förskolan (2003)* att ”konstruktion av gemenskap försiggår i förskolan på olika sätt och tar sig olika uttryck i olika sammanhang och situationer. Samlingen och de aktiviteter som äger rum under samlingen har bland annat till syfte att skapa gemenskap” (Ivarsson, 2003, s.104).

Johanna Still konstaterar i sin avhandling *Musikaliska lärandemiljö- planerade musikaktiviteter med småbarn i daghem (2011)* att musikinlärning på förskolan handlar i huvudsak om att utveckla språket, inte att synliggöra musiken. Syftet med avhandlingen är att ta reda på om förskolan använder musiken som medel eller mål, det vill säga om musikaktiviteter utvecklar andra förmågor eller om de fokuserar på att barnen ska utveckla sin musikalitet. Resultat visar att pedagogen använder musiken i hög grad som medel för att utveckla barns språkförståelse, sociala förmågor och att förmedla barnen ett kulturarv i form av gamla traditionella sånger men även nyare barnvisor. Pedagogerna riktar sällan in sig på musiken i sig (www.skolporten.com, Hämtad 7/11-2011).

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Jag kommer i detta kapitel att ta upp teorier som är relevanta i min studie och som hjälper mig att analysera mitt empiriska material.

Många författare definierar samlingen på liknande sätt men jag håller mig till Rubinsten Reich som definierar samlingen i sin bok *Samling i förskolan (1996)* som följande:

Med samling avses när en grupp barn och vuxna i förskolan sitter samlade, ofta i en cirkel, och har gemensamma aktiviteter under ledning av en eller flera vuxna. Den är ett regelbundet återkommande moment i förskoleverksamheten och hålls på en bestämd plats och på en bestämd tid (Rubinsten Reich, 1996, s.8).

Rubinsten Reich beskriver syften med de olika inslag som ofta förekommer i samlingarna till exempel *Närvaro och upprop* som ett vanligt moment i många samlingar, då pedagogerna ropar upp barnen för att se vilka som är närvarande. Det förekommer ofta i början av samlingen och det har olika syfte, till exempel att den ger både barn och pedagogerna en känsla av gemenskap och är ett sätt att hålla ihop gruppen. Samlingen uppmärksammar varje barn på ett positivt sätt, vilket ger dem bekräftelse och stärker jagkänslan. Uppropet betyder också social träning i att vänta på sin tur, i turtagande, framträda inför andra och i att följa instruktioner (Rubinsten Reich, 1996, s.16).

Sång, ramsor, lekar och rörelselekar är andra ofta förekommande inslag i samlingar. Sånger fyller flera funktioner, de bidrar till helheten och att man ska ha roligt och uppleva gemenskap. Sång och rörelse används för att uppmärksamma barnen när de börjar tappa koncentration eller när de tröttnat på att sitta still. Det är också en social träning eftersom både sånger och rörelselekar innehåller många moment av att härma, följa efter och göra som alla andra. Med sånger kan barnen tränas på olika begrepp till exempel räkneramsa och kroppsuppfattningar. Sånger och ramsor tränar också den språkliga medvetenheten, vilket gynnar barns språkutveckling (Rubinsten Reich, 1996, s.18).

Samtal är ett annat moment i samlingarna. Rubinsten Reich definierar samtal som en verbal interaktion mellan minst en pedagog, den som leder samlingen, och många barn och som handlar om något särskilt ämne eller tema. Samtal i samlingarna förekommer i olika former och karaktär till exempel samtal om vad man har gjort tidigare, att barnen får prata om vad de har varit med om under dagen eller helgen. Denna sorts samtal skapar en helhet och ger barnen en känsla av gemenskap men är också begreppstränande till exempel tidsbegrepp, bort

från ”här och nu” situationen. En annan sort är det informativa samtalet. Det är ett slags information om vad som ska ske under dagen. Uppfostrande samtal är samtal om vad som är tillåtet och inte tillåtet att göra och varför (Rubinsten Reich, 1996, s. 18-20). Det är vanligt att samlingen avslutas med att barnen enligt något system får lämna samlingen. De ropas eller skickas ut ett och ett genom att deras namn ropas upp (Rubinsten Reich, 1996, s.25).

Niss och Söderström diskuterar också i sin bok *Små barn i förskolan (2006)* att samlingens viktigaste mål som enligt dem är att skapa gemenskap i småbarnsgruppen. Positiva stämningar förstärks om både pedagogerna och barnen tycker att det är roligt. Detta leder till att barnen delar känslor och erfarenheter med varandra och det i sin tur blir en bra grund för en positiv självkänsla hos barnen (Niss & Söderström, 2006, s.75). De menar vidare att samlingarnas innehåll att sjunga, göra rörelselekar, fingerramsor och ha samtal kring sagor eller bilder med små barn tycks stimulera barn språkutveckling. Det blir ett tydligt slut på samlingen om pedagogerna använder samma avslutningssång hela tiden då den förbereder barnen för att göra något annat och det underlättar övergången till nästa aktivitet (Niss& Söderström, 2006, s.79-80).

Leif Strandberg nämner i sin bok *Vygotskij i praktiken (2006)* Vygotskijs teori om lärande som sociokulturellt perspektiv. Det innebär att aktiviteter som barn deltar i när de är i förskolan eller skolan är avgörande för deras utveckling. Barns interaktion med andra barn och människor i olika aktiviteter och sammanhang leder till barns individuella kompetensutveckling i psykologiska processer. Det innebär att barnen tränas i att tala, tänka och läsa. Det handlar också om problemlösning, lärande och emotioner (Strandberg, 2006, s.11). Han diskuterar vidare vikten av att möblera rummet i en cirkulär form, som exempel kan vara stolar i en cirkel eller samling på golvet. Detta möjliggör och bidrar till att alla kan se alla och detta ger förutsättningar för samtal och diskussion med många. Lärande och utveckling har sitt ursprung i direkta möten mellan människor, genom samtal och diskussion lär vi oss av varandra (Strandberg, 2006, s.37).

Rubinsten Reich skriver att samlingens ursprung kommer från Frøbels pedagogik. Friedrich Fröbel (1782- 1852) var en tysk pedagog som startade kindergarten år 1840. Kindergarten var en uppfostringsskola för små barn. Kindergartens samling innehöll sånglekar, rörelse och olika övningar med geometriska former. Att placera barnen i en ring på samlingarna var enligt Fröbel ett uttryck för den enhet och helhet som härskar i naturen. Att sitta i en cirkel eller en krets bidrog även till den sociala samhörigheten ansåg han. Fröbel betonade vikten av barns

behov av att växla mellan rörelselekar och stillasittande i grupp eftersom det leder till att både kropp och själ utvecklas samtidigt (Rubinsten Reich, 1996, s.28-30).

Lotta Bjervås diskuterar i en bok som heter *Förskolan- barns första skola!* (2003) att lärarens tankar kring kunskap och lärande påverkar den pedagogiska situationen i förskolan. Hon menar att i organisationen av verksamheten kan man se vilken barnsyn läraren har, vad läraren tycker är viktig kunskap och spår av hur läraren menar att lärandet sker (Bjervås 2003, s.65). Hon skriver vidare att i dagens förskola ser pedagogerna barnen i verksamheter som *det kompetenta barnet* och med det menas att barnet betraktas som duktigt, har förmåga och har sin egen personlighet. De utgår från ett barnperspektiv och med det menas att de sätter barnet i centrum, att de försöker se världen utifrån barns ögon när de planerar den pedagogiska verksamheten (Bjervås 2003, s.55-69).

Ann Granberg beskriver i sin bok *Småbarnsmetodik* (1999) att småbarnssamlingar med ett-till-treåringar inte kan utföras på samma sätt som med äldre barn. Hon menar att samlingarna måste planeras utifrån barns ålder och personlighet samt deras förmåga att uppfatta, förstå och tillgodogöra sig innehållet. Granberg antyder att småbarnssamlingar bör utgå från den direkta och konkreta verklighet som småbarn lever i. Granberg beskriver småbarn som otåliga, att de har spring i benen, är lätt distraherade och ofta riktar sin uppmärksamhet åt annat håll. Därför är det viktigt att pedagogerna gör samlingarna lockande, roliga och bygger på underhållning för småbarn. De ska däremot inte vara undervisande eftersom småbarn lätt tappar koncentrationen som det leder till att de inte orkar sitta stilla eller lyssna (Granberg, 1999, s.67).

Granberg skriver vidare att småbarn bör lockas till samtal och ha utrymme för improvisationer och spontana infall under samlingen eftersom det höjer barnens självförtroende och koncentrationsförmåga. Hon betonar att pedagogernas samtal och ögonkontakt med barnen under samlingen bidrar till att utveckla det passiva och aktiva språket, vilket innebär det kroppsliga och verbala språket. Hon påpekar att alla pedagoger bör vara med på samlingen och medverka aktivt och intressera sig för sånger och lekar samt att en och samma pedagog leder samlingen under en längre tid för att det ger barnen trygghet och kontinuitet (Granberg, 1999, s.68-69).

Kickie Teveborg nämner i en bok som heter *Arbete i stora barngrupper* (1997) att sångerna i samlingarna bör anpassas till barns åldrar, det ska börja från mycket enkla barnvisor till lite mer avancerade sånger och ramsor (Teveborg, 1997, s.34). Hon hävdar också att den pedagog

som leder samlingen ska koncentrera sig på barngruppen, och de barn som är oroliga, eller ledsna och som inte sitter still av någon anledning ska tas omhand av andra pedagoger som deltar vid samlingen (Teveborg, 1997, s. 35).

3. METOD OCH MATERIAL

I detta kapitel kommer jag att beskriva vilken metod jag använder för att inhämta mina empiriska data samt vilka avgränsningar jag gjort och mina etiska överväganden under insamlingen och i bearbetningen av materialet.

Detta är en studie som är baserad på kvalitativa metoder som intervjuer och observationer. Kvalitativa metoder används när forskaren vill nå en djupare förståelse av ett visst fenomen, i detta fall är det samlingen och endast fyra förskollärares uppfattningar kring den (Larsen, 2009, s. 83). Med kvalitativa metoder kan man inte generalisera, vilket inte är syftet med detta arbete. (Larsen s.24)

I detta arbete utgår jag från det hermeneutiska perspektivet eftersom jag är intresserad av hur förskollärarna förstår och tolkar samlingens syfte och funktion i förskolan. Jag fokuserar även på vad förskollärarna anser vara likheter och skillnader gällande samlingen på småbarns- respektive storbarnsavdelning.

Hans- Georg Gadamer är en av de viktigaste hermeneutiska teoretikerna. Enligt Gadamer framställs förståelseprocessen som ett möte och ett samtal och att alla tolkningar vi gör i det vardagliga livet lägger grunder för vår förståelse av det studerande fenomenet. Tolkning är en viktig del av den mänskliga ömsesidiga förståelsen i ett vardagligt samtal och det subjektiva momentet i tolkningen, är avgörande för förståelsen (Thomasson, 2007 s.179).

3.1 Kvalitativa intervjuer

Studien baseras på fyra intervjuer med förskollärare. Jag har valt att göra strukturerade intervjuer som ger förutsättningar för öppna svar. Det innebär att forskaren sammanställer en intervjuista med färdigformulerade frågor. Alla informanter svarar på alla frågor i samma ordningsföljd och fördelen är att materialet blir lättare att bearbeta och att man kan jämföra mellan informanternas svar. Men det kan också leda till att man tappar information (Larsen,

2009 s.84). Intervjulistan börjar med bakgrundsfrågor eftersom de är lättare att svara på och ger en mjuk start för intervjun. Därefter sorteras de andra frågorna under olika teman som pedagogens mål och roll kopplade till undersökningens frågeställningar (Larsen, 2009 s.86).

3.2 Observation

Jag har observerat förskollärarnas samlingar vid ett tillfälle för att jag ville få en bild av hur de använder samlingen som ett pedagogiskt redskap och kunna koppla det till hur de beskrivs samlingen i intervjun. Jag använde mig av deltagande observationen. Birgitta Kullberg påstår i sin bok *etnografi i kassrummet (2004)* att deltagande observation är som ett pågående och intensivt observerande, en lyssnande och talande process. Hon menar att det är viktigt att forskaren smälter in i den observerade gruppen för att därigenom kunna studera fenomenet i en så opåverkad miljö så möjligt (Kullberg, 2004, s.91). Jag presenterade mig för barngruppen och berättade vem jag var och varför jag var där. Jag förklarade även för dem att jag skulle sitta med och anteckna under tiden. Jag intog rollen som *observatör-som-deltagare*, vilket innebär att forskaren endast observerar och inte deltar i några aktiviteter (Kullberg, 2004,s.95)

3.3 Urval

Studien är baserad på ett icke- sannolikhetsurval. Denna urvalsmetod används när målet för undersökningen är att uppnå mesta möjliga kunskap inom ett visst område utan att detta nödvändigtvis måste gälla för andra än de som deltar i undersökningen (Larsen, 2009 s.77) Jag har samlat mitt empiriska material på tre förskolor . Förskolorna valdes för att de låg nära varandra och för att pedagogerna var positivt inställda till att medverka i min studie. Urvalet är avgränsat till pedagoger med förskolläraryr utbildning och utesluter därmed pedagoger med barnskötareutbildning. Urvalet är godtyckligt som ofta är fallet i kvalitativa undersökningar. Forskaren väljer medvetet de informanter som anses lämpliga att delta i undersökningen och som belyser studiens frågeställningar (Larsen, 2009 s.78). Alla intervjupersonerna är kvinnor i åldrarna mellan 35- 55.

3.4 Genomförande

Jag har intervjuat fyra förskolelärare, två som arbetar på småbarnsavdelning och två från en storbarnsavdelning. Jag har också observerat pedagogerna vid samlingen för att få se hur

samlingarna används i den vardagliga förskolepraktiken. Observationerna hjälpte mig att få en helhetsbild av saker de tagit upp i intervjuerna. Vid intervjuerna användes ljudupptagningsapparat (diktafon) för att underlätta bearbetning och behandling av insamlad data. Vid observationerna har jag antecknat både under och efter observationstillfällena för att jag då hade färskt minne av det som observerades. Jag fick först observera samlingen och därefter intervjua pedagogerna eftersom det var den ordning som passade både pedagogerna och mig bäst. Samtliga intervjuer ägde rum på pedagogernas arbetsplats i en ostörd miljö och intervjuerna varade mellan trettio och sextio minuter.

Jag har valt att med hjälp av innehållsanalys analysera mina insamlade data. Innehållsanalys används vid kvalitativ dataanalys och syftet är att identifiera mönster, samband och gemensamma drag eller skillnader. Detta behövs för att forskaren ska kunna tolka informationen (Larsen, 2009: 101). Jag transkriberade och renskrev alla intervjusvar direkt efter varje intervjutillfälle. Därefter läste jag igenom all text flera gånger för att hitta mönster, samband, sortera och kategorisera svaren efter olika teman som är relevanta för att besvara mina frågeställningar. I analysen är informanternas identiteter skyddade genom att jag inte benämner deras namn eller förskolornas namn utan istället använder bokstäver för att skilja dem åt. Det förekommer namn i observationens analys, de är för att förtydliga citaten och de är fingerade.

3.5 Validitet och reliabilitet

Validitet handlar om giltighet eller relevans, vilket innebär att forskaren samlar in data som är relevanta för den valda frågeställningen. Forskaren kan höja validitetsnivån i undersökningen genom att under intervjuernas gång upptäcka andra detaljer som är viktiga för frågeställningen. Forskaren kan höja validiteten genom att i efterhand ändra på frågorna som ger bättre svar på studiens frågeställningar (Larsen, 2007, s.80-81). Under intervjun med pedagogerna använde jag mig av en färdigformulerad frågelista och diktafon som underlättade registrering av pedagogernas svar. Detta bidrog till att jag var lyhörd för pedagogernas svar och öppen för att upptäcka och ställa andra viktiga följdfrågor och inte missar någon viktig information som kan vara relevant för att kunna besvara mina frågeställningar. Jag har valt att observera samlingarna först och sedan intervjua de ansvariga pedagogerna för att de inte skulle kunna påverka innehållet i samlingarna utifrån intervjufrågorna.

Reliabilitet visar på exakthet och noggrannhet, att studien är tillförlitlig. Det innebär även att forskaren inte behandlar data på ett noggrant sätt. Man måste ta hänsyn till att reliabiliteten kan bli låg vid tolkning av data (Larsen, 2007, s81). Jag har därför försökt vara extra noga vid hantering av mina insamlade data. Jag försökte också att inte blanda ihop mina intervjuvar med observationsdata. Jag som forskare kan aldrig vara fri från min förståelse och tolkningar som gör att det påverkar studiens tillförlitlighet. Att kombinera olika metoder till exempel intervjuer och observation höjer och ger bättre validitet och reliabilitet i studien (Larsen, 2007, s.81). Jag använde mig av observation av samlingar och intervjuade pedagogerna för att öka studiens giltighet och tillförlitlighet.

3.6 Forskningsetiska principer

I detta arbete utgår jag från de forskningsetiska principer som finns formulerade för humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning. Inför varje vetenskaplig undersökning bör forskaren ta hänsyn till forskningen fyra allmänna huvudkrav som är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (vetenskapsrådet, 2002). Och dessa fyra krav kommer att beskrivas närmare i texten som följer.

Informationskravet innebär att forskaren informerar respondenten om undersökningens syfte och hur den i stora drag genomförs. Forskaren upplyser respondenten om att deltagande är frivilligt och om att de har rätt att avbryta sin medverkan. Det är även viktigt att informera respondenten om att de uppgifter som insamlas inte kommer att användas för något annat syfte än för undersökning. Forskaren ska även nämna hur och var undersökningen kommer att publiceras. Dessa informationer ska ges muntligt eller skriftligt. (vetenskapsrådet, 2002).

Samtyckeskravet innebär att forskaren inhämtar respondenterna samtycke. Respondenterna har rätt att själva bestämma om hur länge och på vilka villkor de ska delta. De ska kunna avbryta sin medverkan utan att detta medför negativa följder för någon. (vetenskapsrådet, 2002).

Konfidentialitetskravet innebär att de som medverkar i undersökningen bör vara anonyma och att alla uppgifter som de lämnar kommer att behandlas konfidentiellt. Personuppgifter får inte heller utlämnas till utomstående och respondenternas identifiering ska omöjliggöras vid publicering. (vetenskapsrådet, 2002).

Nyttjandekravet innebär att uppgifter om enskilda personer och insamlat material endast får användas för undersökningens ändamål. (vetenskapsrådet, 2002).

Jag tog kontakt med mina respondenter via telefon och informerade dem om studiens syfte och på vilket sätt jag kommer att genomföra den. Jag hämtade samtycke för intervjuer och observationer från respondenterna och därefter fick vi tillsammans bestämma datum för intervjuer och observationer. På den bestämda intervjudagen informerade jag även respondenterna muntligt om att medverkan i undersökningen är frivilligt och att det insamlade materialet endast kommer att användas för undersökningens syfte och de fick också kännedom om var den kommer att publiceras. Jag har även informerat respondenterna om att jag kommer att anonymisera deras namn så att ingen ska känna igen deras identitet.

3.7 Presentation av förskolor och pedagoger i studien

Här nedan följer en beskrivning och presentation av de förskolor och förskollärare som medverkat i min studie.

Förskolan A

Det är en förskola som ligger i södra Stockholm. Förskolan har två avdelningar, en småbarnsavdelning respektive en storbarnsavdelning. I småbarnsavdelningen är det 14 barn i åldrarna mellan 1-3 år och det är tre pedagoger som arbetar på denna avdelning. Däremot är det 21 barn i åldrarna mellan 3-5 år och det är fyra pedagoger som arbetar på storbarnsavdelningen.

Förskolan B

Det är en förskola som ligger i närheten av förskolan A. Denna förskola har också två avdelningar med blandade åldrar på barnen. Båda har barn i åldrar mellan 1-5 år och i varje avdelning finns det cirka 25 barn. Det är fyra pedagoger på respektive avdelning. Däremot är varje avdelning indelad i småbarnsgrupp respektive storbarnsgrupp.

Förskolan C

Det är en förskola som ligger i samma kommun som förskolan A och B. Förskolan har nyligen flyttat till en ny lokal på grund av reparation. Den förskolan har också två avdelningar, det ena är en småbarnsavdelning där det finns 25 barn som är mellan 1-3 år. På denna avdelning arbetar sex pedagoger. Den andra avdelningen är en storbarnsavdelning med

33 barn i åldrarna 3-5 år samt sex pedagoger. Antalet barn med andraspråk i de valda förskolorna är många, nästan 95 %.

Pedagog A

Hon är 52 år och har sitt ursprung i Skandinavien. Hon är utbildad förskollärare och har arbetat i nästan 25 år. På förskolan A har hon arbetat endast i fem år. Hon är verksam på en småbarnsavdelning.

Pedagog B

Hon är 46 år och härstammar från Latinamerika. Hon är utbildad förskollärare med 16 års erfarenheter. Hon arbetar på förskolan B med storbarnsgruppen.

Pedagog C

Hon är en 38-årig kvinna med ursprung från Sydamerika. Hon är också utbildad förskollärare och har arbetat sen år 2001. Hon har arbetat i olika förskolor och endast på småbarnsavdelning. Men på förskolan C har hon arbetat i två år och på en småbarnsavdelning.

Pedagog D

Hon är 40 år och är från Europa. Hon har arbetat två år som förskollärare i sitt hemland och i Sverige har hon arbetat i fem år först som barnskötare tills hon tog förskollärare examen år 2009. Hon arbetar på storbarnsavdelning i förskolan C.

4. ANALYS OCH RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel kommer jag sammanställa och analysera mina intervjuers svar från respondenterna under olika teman som besvarar mina frågeställningar. Det avslutas med en presentation och analys av pedagogernas observationer. Jag har valt att inte redovisa resultatet i ett separat kapitel utan jag har direkt knutit an till den tidigare forskning och de teoriska perspektiv som presenterades i kapitel tre.

4.1 Sammanställning och analys av intervjuer

4.1.1 Samlingens innehåll, tid och plats

Samtliga respondenter var överens om att försöka ha en planerad samling varje dag och ibland blev det två samlingar under dagen eller några dagar i veckan. Det berodde på dagens rytm i förskolan och om det fanns tid och personal. De kallade samlingen för *morgonstund*, *tvärgruppsamling*, *morgonsamling* eller *informationsmöte* med barn. Dessa samlingar förekom ofta på morgonen ungefär klockan nio eller kvart över nio och det berodde på att alla barn hade kommit till förskolan vid den tiden. Detta bekräftar vad Ekström (2007) nämner att samlingen är en vardaglig ritual och förekommer i olika former på avdelningar före utevistelse och före lunch. Den förekommer även varje vecka i samarbete med de andra avdelningar på förskolan, då barnen samlas i åldersindelade grupper, så kallade tvärgrupper.

Pedagog B sa:

Det är sådan samling som vi har på morgonen. Men det är inte varje morgon, det är bara två gånger i veckan, måndagar och onsdagar med tvärgruppen. Den är en stor samling, något nytt som vi har börjat med, att vi blandar stora barn från båda avdelningar. Det är inte alltid det funkar, blir det något möte då blir det ingen samling, men det är ingen sång eller så, det är bara informations möte kan det kallas och inte riktigt samling. Det är en kort informations möte som man berättar för barnen, frågar vad de vill göra. Då använder vi kortaktiviteter, det är olika bilder på aktiviteter t.ex. på skapande, gå till skogen eller bygga.

Enligt respondenterna brukar morgonsamlingen innehålla sång, veckodagar, prata om väder, att räkna barnen och närvaro, att se vilka barn som är på förskolan och vilka som är hemma. Under denna samling får barnen kännedom om hur dagen kommer att se ut och att de får välja vad de vill arbeta med på förmiddagsaktiviteterna. Detta kan relateras till vad Rubinsten

Reich (1993) nämner som vanliga inslagen i samlingen: samtal, sång, musik, närvaro-upprop, väder, sagor, rörelse, information och datum.

Den andra samlingen kallade respondenterna för *sångsamling*, *språksamling* eller *sagosamling* och denna samling ägde rum före lunch och kunde innehålla olika moment beroende på vilket syfte pedagogerna hade med den. Pedagog A sa:

Den andra samlingen har vi före maten, före lunchen och det beror på att om barnen är jätte trötta och okoncentrerade och hungriga, de är små, de blir så trött redan kl 10.30. Där har vi gjort att vi delar på de vid 10:30, en tar minsta barnen och bara sjunger och är tillsammans med dem. Och sen en annan pedagog tar de största barnen om man ser att de orkar prata lite t.ex. om ekorre eller lite andra saker men det beror på barnens dags kombination. Ibland sitter alla tillsammans och bara sjunger.

Enligt pedagogerna är sånger, lekar, rim och ramsor ett typiskt innehåll på de flesta samlingar. Samlingarna börjar med en öppningssång som uppmärksammar barnen och det är ofta en namnsång och samlingarna avslutas med en avslutningsramsa och ibland med samma ramsa som öppningssången fast med en ändring i slutet, till exempel ”nu är samlingen slut” eftersom det ger barngruppen en struktur och kontinuitet som underlättar övergången till andra situationer, menar pedagogerna. Rubinsten Reich(1996) påstår att ett syfte med sångerna är att uppmärksamma barnen och Niss & Söderström (2006) menar att om pedagogerna avslutar samlingen med samma avslutningssång hela tiden bidrar det till att barnens övergång till nästa aktivitet underlättas.

Pedagog A säger till exempel:

Ju, det börjar alltid samma med hälsningssång och att uppmärksamma alla barn på inledningen och avslutar alltid med samma ramsa. Jag tycker att det viktigt att man har alltid har samma början och avslut. Barnen vet när det börjar och när det slutar. Sen själva innehållet kan jag forma hur jag vill. Men det händer att vi ser att barnen är trötta och okoncentrerade. Då bestämmer vi att ha samling med lekar t.ex. gubben och gumman i lådan. Och avslutar samlingen med samma slut ramsan, ”snip snapp nu är samlingen slut”. Det är också samling. Det är antingen tema, sånger eller lekar i samlingens innehåll.

Pedagogerna var eniga om att samlingarna ofta borde äga rum på en bestämd plats och tid oavsett om det var morgonsamling eller lunchsamling. Det vanligast var att alla satte sig i en ring och på mattan. Pedagogerna förklarade att samlingarna var en rutin som strukturerar och ordnar dagen och ger en känsla av trygghet och kontinuitet i barngruppen. Samlingarnas längd

varierar från 10-30 minuter och det beror på barngruppens ålder och storlek t.ex. i småbarnssamlingar är det kortare tid än i storbarnsamlingar samt att det brukar ta längre tid om man har en liten barngrupp, menar pedagogerna. Rubinsten Reich (1993) menar att samlingen ses som en ritual, vilket utmärks av att den återkommer regelbundet på en bestämd plats, en bestämd tid och enligt vissa regler samt att samlingen utgör en kort tid under förskoledagen. Ekström (2007) anser även att samlingens längd bör variera mellan 15- 30 minuter beroende på i vilken barngrupp man har den.

4.1.2 Samlingens syfte, enligt pedagogerna

Enligt alla respondenter som jag har intervjuat har varje samling ett klart syfte och de anser att samlingen har många olika syften i förskolans verksamhet. Det första syftet med samlingen menar pedagogerna är att den organiserar och strukturerar dagen för både barngruppen och pedagogerna. Det stämmer väl med hur Ekström (2007) och Rubinsten Reich (1993) diskuterar samlingens funktion. Samlingen ger struktur och ordning i arbetslaget, ett avbrott i vardagen och pedagogen använder samlingen som ett sätt att planera och förbereda dagen med, att den ger en bra dagsrytm.

Pedagogerna beskriver samlingen som en viktig rutin av förskoleverksamheten eftersom de menar att den ger en trygghet, ordning och underlättar övergången från en situation till en annan situation, till exempel morgonsamlingen blir en övergång från den fria leken till att barnen väljer mer anpassad aktivitet och att arbeta i mindre grupper. Men dessa samlingar beskriver pedagogerna ändå som en lärandesituation och att den förmedlar någon sorts kunskap till exempel att barn lär sig turtagande, lyssna på varandra och att vara delaktiga genom att själva välja sina aktivitetsval. Detta är i motsats till vad Rubinsten Reich (1993) anser att samlingen ofta förekommer som en ritual eller rutin och inte som en lärandestund. Då skulle denna samling innehålla inslag som upprop, räkna barnen och almanacka eftersom inslagen förmedlar trygghet och ordning i barngruppen. Samlingen i första hand är inriktad på att ge god omsorg mer än att det ha ett pedagogiskt syfte, att lära barn något.

Samlingen före lunch är också en övergång. Barnen samlas från de planerade aktiviteterna till en gemensam lärandestund före matsituationen. Denna samling underlättar även arbetet med de andra praktiska momenten i förskolans verksamhet som att duka, blöjbyte och bädda madrass menar pedagogerna. Pedagog D menar så:

Samlingen underlättar oss att föra in rutiner just, det blir en del av våra rutiner på något sätt. När man samlas på morgonen på en bestämd tid, då vet man att den tiden 9:15 nästan alla barn är på plats, då blir det för många barn inne. Vi tänker då dela in dem i mindre grupper för att göra det kvalitativa pedagogiska arbetet med tanke på barnsutveckling och deras behov. Samlingen kl. 11 är det också för att det underlättar arbetet då är vi alla inne på avdelningen och man ska hinna med att duka, bädda madrass så blir det att vi samlas för att underlätta de praktiska arbeten men även att vi ska diskutera det vi har varit med om och det ska vara trevlig och roligt stund.

Det andra syftet som alla pedagoger har nämnt i intervjun är att samlingen är en gemenskap som skapar ”gruppkänsla” och ”vikänsla”. Det är en stund där alla är tillsammans och där man ska ha roligt, samt att man uppmärksammar barnen, de som är i förskolan eller hemma.

Pedagogerna anser också att barn lär sig socialt samspel genom att tillhöra en grupp. De menar att samlingen är ett lärandetillfälle som barn lär sig mycket av, till exempel turtagande, att sitta still, lyssna och vänta på sin tur. De får känna sig delaktiga genom att välja och påverka sina val, träna och våga prata inför en grupp. Samlingen ses både som identitetsutvecklande och gruppstärkande menar pedagogerna. Här ser man vilken barnsyn som pedagogerna uttrycker och har på barngruppen. Det framgår att pedagogerna planerar samlingen till ett lärande och kunskaps situation genom att utgå från barnets intresse och se dem som kompetenta. Detta är något som Bjervås (2003) diskuterar att lärarens tankar kring kunskap och lärande påverkar den pedagogiska situationen i förskolan. Hon menar att i organisationen kan man se vilken barnsyn läraren har, vad läraren tycker att viktig kunskap är och spår av hur läraren menar att lärandet sker. Hon skriver vidare att i dagens förskola beskriver pedagogerna barnen i verksamheter för det kompetenta barnet och med det menas att barnet betraktas som skicklig, delaktig och har sin egen personlighet. De utgår från begreppet ”barnsperspektiv” och med det menas att de sätter barnet i centrum, att de ser världen utifrån barns ögon när de planerar den pedagogiska verksamheten. Pedagog B säger:

Det ska bli roligt och att barnen ska lära sig och den sociala kompetensen är också jätte viktigt för att de ska kunna prata och lyssna på varandra. Att sitta tillsammans i en stor grupp hjälper barnen att lära sig och klara av det grupp som man tillhör till. Att våga prata inför en grupp kan hjälp barnen att utveckla sina personligheter.

Rubinsten Reich (1993) konstaterar att samlingen fyller en social träning, en känsla av gemenskap. Hon nämner att samlingen är ett möte med andra som stärker känslan av samhörighet och gemenskap. Dessutom är samlingen ett tillfälle för barnen att uppträda inför andra och få bekräftelse. Detta är något som jag också har uppmärksammat under

observationer. Rubinsten Reich beskriver hur samlingens innehåll bidrar till barns jag- och identitetsutveckling t.ex. närvaro och upprop momenten som ofta förekommer i början av samlingen, att det har som syfte att ge både barn och pedagoger en känsla av gemenskap och fungerar som ett sätt att hålla ihop gruppen. Det uppmärksammar och bekräftar varje barn på ett positivt sätt, vilket stärker jagkänslan. Uppropet betyder också social träning i att vänta på sin tur, i turtagande, framträda inför andra och följa instruktioner. Hon skriver vidare att sånger, ramsor och rörelselekar bidrar till helheten, att både barn och pedagoger tillsammans ska ha roligt och uppleva gemenskap. Hon poängterar också samtalets vikt i samlingar, att det skapar helhet och ger barnen en känsla av gemenskap.

Ivarsson (2003) diskuterar också liknande att samlingen och de aktiviteter som äger rum under samlingen har bland annat till syfte att skapa gemenskap. Niss och Söderström (2006) delar också den åsikten att samlingens viktiga mål är att det skapar gemenskap i småbarnsgruppen. Att situationen upplevs som roligt av alla deltagarna och detta ger barnen en bra grund för en positiv självkänsla och förstärker gruppens samhörighet.

Det tredje syftet med samlingen är att den ses som en lärande situation, enligt pedagogernas uppfattning. Med lärande situation menar pedagogerna att de vill lära ut/ undervisa barnen om något, att de fokuserar sig på ett speciellt tema t.ex. djur, som barnen har visat intresse för. Under dessa samlingar arbetar pedagogerna mycket medvetet med språk och matematik.

De fokuserar på språkstimulerande och matematiska övningar och lekar, eftersom många av deras barn har svenska som andraspråk och är i behov av många tillfällen att träna upp språket. Pedagogerna nämner att den vanligaste övningen som ofta förekommer under samlingarna är språkpåsar eftersom barn tycker att de är fina, roliga och spännande. Pedagog B resonerar så:

Det är meningen att de här barnen ska lära sig så många ord så möjligt, förbereda de på ett enkelt sätt. Jag brukar ofta arbeta med olika kort sorter t.ex. färger och olika bilder och språkpåsar som är mycket populära hos barnen och för att mitt syfte är att utveckla språket. Syftet med sångsamling är också språket för att jag tycker att genom sjunga sånger kan barnen lära sig nya ord och språket på ett roligt sätt.

Ekström (2007) konstaterar att samlingen används för att illustrera och förmedla olika grundläggande språkliga begrepp för barn som har utländskt ursprung. Johansson (2005) hävdar att samlingen ses som ett sammanhang, där arbetar pedagogerna avsiktlig med att barnen ska öva språket och ett vanligt förekommande redskap att öva språket är språkpåsar.

Hon förklarar att språkpåsar används för att uppmärksamma barnen på olika begrepp och barnen förväntas att öva sina språkfärdigheter genom upprepning. De används även för att skapa en förväntan och spänning i situationen. Detta leder till att barnen blir intresserade och deltar i samtalet och detta kommer i sin tur att påverka samspelet i samlingarna och att språket förstärks. Rubinsten Reich (1996) framhåller att med flera av sångerna och ramsorna kan barnen tränas på olika begrepp och att de blir språkmedvetna, vilket ledar till språkutveckling. Niss och Söderström(2006) understryker också samlingarnas innehåll med små barn till exempel att sjunga, göra rörelselekar, fingerramsor och ha samtal kring sagor eller bilder bidrar och stimulerar barns språkutveckling.

Mycket samtal och diskussion är också vanlig inslag i dessa pedagogers samlingar, eftersom att berätta för varandra vad de har varit med om under dagen eller något annat anses både vara språkutvecklande och grupplärande enligt pedagogerna. Barn får talutrymme att prata om sina erfarenheter och upplevelser och känner sig delaktiga, det förstärker gruppen som leder till att de lär sig av och blir medvetna om varandras erfarenheter och upplevelse.

Strandberg (2006) konstaterar att genom barns deltagande i förskolans gemensamma aktiviteter hjälper barnen i sin utveckling. Barns interaktion med andra barn och människor i olika aktiviteter och sammanhang leder till att de utvecklar sitt talande, tänkande, läsande, problemlösande, lärande och emotioner. Han diskuterar vidare att det är viktigt att sitta i cirkel form eftersom det gör att alla ser varandra och det lättare skapar samtal. Han poängterar att lärande och utveckling har sitt ursprung i den direkta möte mellan människor. Genom samtal och diskussion lär vi oss av varandra. Rubinsten Reich (1996) uppmärksammar också samtalet i samlingarna som en verbal interaktion mellan den ledande pedagogen och många barn. Hon förklarar att samtal i samlingarna förekommer i olika former och karaktär t.ex. samtal där barnen får prata om vad de ha varit med om under dagen eller i andra sammanhang. Hon menar att med dessa samtal tränar barnen på olika begrepp inom ett specifikt tema. Granberg (1999) poängterar också samtalets betydelse. Hon skriver att småbarn bör lockas till samtal och pedagogernas samtal och ögonkontakt med barn under samlingen bidrar till att utveckla det passiva och aktiva språket.

Pedagogerna diskuterade också i intervjuerna att förutom de planerade samlingarna, fick de ibland ha så kallade spontana, oplanerade eller akuta samlingar. Syftet med dessa samlingar var att samla barnen för att lugna ner dem genom att sjunga eller bara prata om det inträffade en rörig situation som ofta var förekommande i småbarnsavdelning. I storbarnsavdelningarna

samlas barnen akut för att de få chans och talutrymme att reda ut en konflikt eller ett problem som hade uppstått emellan dem.

4.1.3 Samlingens utformning i relation till barns åldrar

Samtliga respondenter är medvetna om vilka likheter och skillnader som förekommer i samlingarna på en småbarnsavdelning respektive en storbarnsavdelning. Pedagogerna anser att man kan arbeta och ha samma syfte och mål i småbarns- och storbarnssamlingar. De både samlingarna kan innehålla samma inslag som sånger, ramsor, närvaro, upprop och samtal. Men det är viktigt att samlingarna ska utgå från barns intresse och behov, de ska vara anpassade till barngruppens ålder, förståelseförmåga och utvecklingsnivå. Rubinsten Reich (1993) beskriver också att samlingens struktur och innehåll är liknande oavsett åldersfördelning, pedagogisk miljö och kultur. Granberg (1999) menar att småbarnssamlingar med ett – till treåringar inte kan utföras på samma sätt som med äldre barn, hon menar att den bör utgå från barns ålder och förståelse.

Respondenterna diskuterade skillnaderna och var eniga om att småbarnssamlingar ska vara enkla för att småbarn ska förstå och hänga med samt att det ska vara korta samlingar mellan 10 -20 minuter för att småbarn inte klarar av att sitta still en lång stund. Det är ofta samma pedagog som håller i samlingarna eftersom det ger barnen trygghet och sammanhang eller de delar ansvaret veckovis, berättar pedagogerna. Pedagogerna diskuterade att småbarnssamlingar ska vara mer konkreta och verklighetsrelaterade så att de är anpassade för barns förståelse och utvecklingsnivå. Det är viktigt med kontinuitet, igenkännande och anpassat till hur barn mår både fysisk och psykiskt. Det är viktigt att tänka på och anpassa samlingar efter deras behov och språknivå så att de kan ”hänga med”, menar pedagogerna.

Det stämmer med Granbergs (1999) resonemang att samlingarna måste utformas utifrån barns ålder och personlighet samt deras förmåga att uppfatta, förstå och tillgodogöra sig innehållet. Hon antyder att småbarnssamlingar bör utgå från den direkta och konkreta verklighet som småbarn lever i och att en och samma pedagog bör leda samlingen under en längre tid för att det ger barnen trygghet och kontinuitet. Teveborg (1997) skriver att sångerna i samlingarna bör anpassas till barns åldrar, man bör börja med mycket enkla barnvisor för att så småningom gå över till lite mer avancerade sånger och ramsor.

Pedagogerna tyckte att småbarnssamlingarna är mer vuxen styrda än storbarnssamlingarna för att pedagogen tvingas att prata och förklara för barnen hela tiden under samlingen. Det ska

vara roligt för att locka och stimulera barns uppmärksamhet för att de inte ska ”spåra ur”. De gör småbarn delaktiga genom att låta barn välja sånger. Pedagog B säger:

Jag är mycket medveten att jag pratar mest annars hinner de spåra ur. Det blir kaos om jag ge småbarn mycket utrymme, det blir inte bra. Barnen kommer att skutta runt eller springa och det blir rörigt. Och det är därför vi sjunger mycket och inte bara pratar. När vi har samlingar med sång då frågar vi dem vilken sång vi ska sjunga, då är det dialog och barnens delaktighet. Vilket jag tycker att det är mycket viktigt att lära barnen och se barnen delaktiga.

Citaten bekräftar vad Granberg (1999) skriver om småbarn som otåliga, har spring i benen, lätt distraherade och riktar sin uppmärksamhet åt annat håll och pedagogernas uppgift blir att göra samlingarna lockande och roliga. Den ska däremot inte vara undervisande eftersom småbarn lätt tappar koncentrationen. Detta är i motsats till vad pedagogerna som arbetade på småbarnsavdelningen tycker. De menar att samlingarna kan vara undervisande och lärande om det genomförs på ett lockande och roligt sätt till exempel att arbeta med tema djur och använda tygpåsarna för att göra det spännande. I detta sammanhang lär barnen sig mycket, enligt pedagogernas uppfattning.

Men när det gäller samlingar på storbarnsavdelning så resonerade pedagogerna, att de ska vara komplicerade och mer krävande. De menar att det ställs mer krav på äldre barn än små. De ska kunna sitta still en längre stund, de får inte prata rakt ut utan de ska lära sig att räcka upp handen, de ska kunna lyssna på varandra och reflektera. Pedagogerna menar att barnen får tillfället att förberedas och lära sig inför skollivet. Det handlar om att ha mera dialog med stora barn och att få dem att tänka och reflektera kring allting. Stora barn ska lära sig att ta konsekvenserna av sina handlingar till exempel om ett barn väljer aktivitet efter vad kompiserna har valt och senare upptäcker att den var tråkig och inte längre vill utföra den. Pedagogerna menar att de ska lära sig att vara självständiga och veta vad de vill göra.

Respondenterna säger också att det ställs mera krav på pedagogerna som arbetar på en storbarnsavdelning eftersom de måste förbereda och planera mer avancerade samlingar för äldre barn. Pedagogerna ska vara pålästa om ett tema för att kunna svara på barns frågor.

Pedagog D säger:

Med större barn måste man planera de här samlingarna mera för att utbudet och innehållsmässig måste det innehålla mera för att de kan mera och man har mera dialog med dem. De kanske frågar och då måste jag förbereda mera samlingen, då

blir det mer en lärande situation. Det är krävande i båda viset och faktamässig måste jag förbereda mera om jag inte vet allt och ingen vet allt. Men faktamässig måste jag förbereda mig faktisk.

Det förmedlar att pedagogernas syfte med samlingarna är att ge de större barnen mer talutrymme, tankeutrymme och att få dem att vara mer delaktiga i verksamhetens planering. Det analyserar jag som att pedagogerna utgår från barnens intresse och att de ser barnen som kompetenta människor som får påverka sin vardag. Detta stämmer med Bjervås (2003) skriver att pedagogerna ser barnen som kompetenta och har förmågor när de planerar den pedagogiska verksamheten. De utgår från begreppet barnperspektiv, vilket betyder att de sätter barnet i centrum och se världen utifrån barns ögon.

4.1.4 Hur pedagogen ser på sin egen roll

Enligt alla respondenter bör pedagogen ha en medforskande roll och utgå från barns intresse och perspektiv men de inser att i själva praktiken så är det ofta inte så lätt att göra det. De menar att pedagogen har en mer ledande och huvud rollen i samlingarna. Pedagogerna var eniga om att det beror på olika faktorer. Ibland är det stora barngrupper och mindre antal personal vid barngrupperna. De tvingas då till den ledande och styrande rollen i samlingen för att kontrollera barngruppen och försöka göra den så pedagogisk som möjligt. Pedagogerna styr barngruppen för att de inte ska spåra ur under samlingarna. Några pedagoger resonerar på det sättet t.ex. pedagog A:

Ju egentligen är det medforskare men jag ofta har en ledande roll, och jag kan förklara varför jag har en ledande roll, för att de inte bli oroliga och spårar ur.

Och pedagog D:

Vi ska på något sätt vara med de som forskar och upplever men oftast är det att vi har en ledande roll tyvärr. Vi ledar samlingen och vi pedagoger styr det på något sätt. Vi försöker göra det lite mindre osynlig och mer synlig eller på något smidigt sätt eller icke smidigt sätt, det är olika beroende på pedagoger.

Rubinsten Reich (1993) beskriver samlingarna som en vuxen styrd aktivitet som präglas av tvåång och vuxenkontroll, där även pedagoger dominerar samtalet. Ekström (2007) konstaterar liknande att pedagogen ofta styr innehållet i samlingen för att genomföra aktiviteterna och vad barnen är intresserade av tas inte upp till samtal. Han menar att barnen får en chans att påverka innehållet i samlingen endast om pedagogen har genomfört sin planering och har lite tid över. Han hävdar vidare att samlingar har krav på anpassning, att alla barn förväntas sitta

ner och delta. Det gäller även de yngsta barn som inte förstår eller är intresserade av innehållet.

Samtliga respondenter diskuterade därför vikten av att det ska vara flera pedagoger vid samlingarna för att deras närvaro underlättar genomförandet av samlingen och att de når sina syften med samlingarna. Pedagogerna tyckte även att det var viktigt att de andra pedagogerna som deltar vid samlingen ska visa intresse, sjunga och improvisera med den ledande pedagogen för att locka barnen. Det stämmer med Granbergs (1999) påpekande att alla pedagoger bör vara med i samlingen och medverka aktivt och intressera sig för sånger och lekar och ha utrymme för improvisationer och spontana infall under samlingen för att det höjer barnens självförtroende och koncentrationsförmåga. Pedagog C tänker så:

Det finns alltid en pedagog som är huvudansvarig och ledar samlingen, och sen de andra som hjälper till med det här praktiska. Med det menar jag att de får svara på telefon om det ringer, ta emot barn som kommer sent, se till att det finns frukt när samlingen är slut och en viktig sak att de är med och sjunger och hänger med på mitt tåg som jag håller att köra.

Pedagog B resonerar på det sätt:

Självklart att hon är till stort hjälp om ett barn stökar, stör men samtidigt man kan klara av det själv om det är mindre grupp ändå så det blir inget problem, man är redan van vid gruppen. När man har lärt känna varandra och man vet hur gruppen funkar och att om barnen har lärt känna pedagogen också då blir det inte något problem om den andra pedagog försvinner, för många gånger man sitter faktiska själv där.

Citaten visar hur respondenterna såg på de andra pedagogernas uppgift under samlingen. De bör hjälpa med att lugna barngruppen eftersom den ledande pedagogen inte kan se alla barns behov och förutsättningar om det är en stor barngrupp . En annan uppgift är att de hjälper till med det praktiska som finns omkring och att de är med och sjunger. Det passar ihop med vad Teveborg (1997) resonerar att den pedagog som ledar samlingen ska koncentrera sig på barngruppen och de barn som är oroliga, ledsna och inte sitter stilla av någon anledning, ska tas om hand av de andra pedagoger som deltar vid samlingen.

4.2 Presentation och analys av pedagogernas samlingar

Här kommer jag att beskriva och analysera varje pedagogs samling utifrån mina observationer. Fokus ligger på att se hur pedagogen arbetar och genomför samlingen i förskolan. Det nämns några namn på barn och pedagoger i texten. Detta är fingerade namn för att göra läsningen levande och tydlig.

4.2.1 Pedagogen A:s samling

Jag var med på en morgonsamling som började kvart över nio. Jag valde att sätta mig på en stol i ett hörn. Därifrån kunde jag observera samlingen och föra anteckningar under tiden. När jag kom in på avdelningen välkomnades jag av förskolläraren och av barns nyfikna blickar. I början av samlingen kändes det att jag hade några barns uppmärksamhet men den känslan avtog så småningom när barnen satte sig koncentrerade i samlingen.

På denna samling närvarade elva barn och tre pedagoger. Förskolläraren hade huvudrollen och koncentrerade sig på att leda samlingen och de andra försökte ta hand om ledsna och skrikande barn. Jag märkte att de verkligen var till stor hjälp för att lugna ner barnen och få dem att vara med. Detta stämmer med Teveborg (1997) att den pedagog som leder samlingen ska koncentrera sig på barngruppen och de barn som är oroliga, ledsna och som inte sitter still av någon anledning ska tas om hand av andra pedagoger som deltar vid samlingen.

Pedagogerna satte sig först på den runda mattan och de uppmuntrade alla barnen att komma och sätta sig på mattan. Samlingen sker i lekrummet på en rund matta. Mattan skiljer sig från de andra samlingarnas mattor. På mattans mitt finns en bild på världskartan och runt omkring den, på kanten finns bilder på barn med olika nationaliteter. Min tolkning av att ha en sådan matta är att den presenterade förskolans mångfald.

På väggen hänger en flanotavla. Det är en tavla med textil som går att hänga bilder på med hjälp av häftmassa. Den använder pedagogerna i samlingen för att presentera och hänga upp dagens aktivitetskort samt kort på vilka barn som är i förskolan eller hemma. Den får jag förklarad av henne på intervjun.

Samlingen börjar med att de sjunger öppning sången (*här är jag, och här är du*). När de är klara så välkomnar pedagogerna alla barn och pedagoger genom att säga:

Hej alla barn, hej alla fröknar. Nu tycker jag att vi ska sjunga våra namn sång och idag börjar vi med Elma och går åt det här hållet och runt, hon pekar åt höger och räknar till tre innan börjar sjunga.

Sången går ut på att sjunga och nämna alla deltagares namn som sitter i ringen. Pedagogerna sjunger och tittar samtidigt på personen. Min tolkning är att hon vill uppmärksamma och bekräfta alla på detta sätt. Hon vill även uppmärksamma och medvetengöra barnen om vilken tid och plats de lever i genom att fråga barnen vilken dag det är samt sjunga om alla

veckodagar. Hon tar fram två färgade påsar och från den ena tar hon bilder på barnen och frågar dem om det här barnet är här på förskolan eller hemma. Därefter tar barnet sin bild och sätter det under förskolans bild som finns på flanotavlän. Om barnet inte är närvarande i förskolan, sätts barnets kort under hemmets bild. På detta sätt gör pedagogen barnen medvetna om vilka kompisar som är i förskolan och vilka som är hemma av någon anledning. Detta stämmer med Rubinsten Reich (1996) beskrivningar att syftet med sånger och upprop i samlingen är att uppmärksamma och bekräfta barnen som i sin tur stärker barnets jagkänsla och alla upplever en känsla av gemenskap.

Under tiden märker jag att ett barn går ur ringen och lekar med något annat. Han får tillsägelse att komma tillbaka och sätta sig av de andra pedagoger som är med på samlingen. Han lyssnar inte men efter ett tag kommer han själv och sätter sig ner i ringen. Pedagogen nämner i intervjun att de inte tvingar småbarnen att delta i samlingen utan bara säger till och locka dem på något sätt till samlingen. Hon menar att barnet kommer tillbaka efter en liten stund när det blir intresserad av samlingens innehåll.

Förskolläraren informerar barnen att de ska arbeta med deras tema som handlar om skogsdjur. Från en påse tar hon fram tre olika storlekar på ekorre och hasselnöt, hon frågar barnen vad de ser och efter ett tag börjar hon säga:

Kommer ni ihåg när vi var i skogen och såg en ekorre klättra från ett träd till annat. Och det låg många hasselnötter under träden och vi plockade några så de här hasselnötter kommer från skogen. Den är svart och de är bruna. Det är olika färg på hasselnötter. Titta vi har en stor, en mellanstor och en liten ekorre.

Pedagogen försöker att förtydliga ord och begrepp för barnen med hjälp av konkreta material från barns egen verklighet samt att få dem att delta i samtalet genom att fråga barnen om vad djuren heter, vilken färg, och få dem att träna på olika begrepp t.ex. liten och stor. Johansson (2005) nämner att pedagogerna ska anknyta och relatera den aktuella och konkreta situationen till barnens egna erfarenheter från andra sammanhang eftersom hon inser att det gör barnen inspirerade att bidra i samtalet och utvidgar dialogen.

De sjunger om ekorren och pedagogen visar med rörelse och material vad orden i sången betyder t.ex. hon pekar på näsan när de nämner nos i sången. Hon förklarar när de har sjungit klart att nos är näsa och pekar på sin näsa. Hon försätter också på samma sätt att prata, sjunga och förklara om andra skogsdjur till exempel nyckelpiga och haren.

Det framgår från intervjun att förskolläraren syfte med samlingen är att utveckla barns språk genom att använda språkpåsarna och sjunga sånger och ramsor. Hon menar att med sånger till exempel kan barnen träna på kroppsuppfattning och matematik genom att hitta rytm och mönster i klapparna. Detta stämmer väl med vad Still (2011) har kommit fram till i sin avhandling att pedagogerna väljer att arbeta med musik och barnvisor på ett sätt som stimulerar barns språkutveckling, syftet är inte att lära ut musik i sig. Johansson (2005) nämner också att i samlings-sammanhang arbetar pedagogerna avsiktlig med att barnen ska öva språket och ett vanligt förekommande redskap att öva språket är språkpåsar. Hon påstår vidare att språkpåsar används för att uppmärksamma barnen på olika begrepp såsom liten, stor och bakom och barnen förväntas att öva sina språkfärdigheter genom upprepning. Språkpåsar används även för att skapa en förväntan och spänning i situationen. Detta leder till att barnen blir engagerade och deltar i samtalet genom att de ställs inför många frågor av pedagogerna om olika djur och bilder. Detta kommer i sin tur att påverka samspelet i samlingarna och språket förstärks.

Pedagogen avslutar med att djuren säger hejdå till barnen och stoppar ner dem i påsen igen. Hon berättar om nästa dags aktivitet genom att nämna vilken dag det är och vad de brukar göra då. Till exempel att imorgon är det torsdag och då ska vi gå till skogen. Jag tolkar det som att hon vill göra barnen medvetna för att det skapar en helhetsbild av morgondagen och ger en känsla av trygghet hos barnen. Rubinsten Reich (1996) beskriver denna sort samtal som informativa samtalet, det är information om vad som ska ske under dagen.

När hon vill avsluta samlingen nämner hon att de ska sjunga slut ramsan och sedan går de ut på gården. Då skriker ett barn ”stjärna”, pedagogen frågar henne om hon menar och vill att de ska sjunga ”*blinka lilla stjärna*”. Pedagogerna är lyhörda och de sjunger sången och efter det avslutas samlingen med slut ramsan. Denna samling tar ungefär 20 minuter. Ekström (2007) påpekar att samlingen styrs av pedagogerna och de lyssnar på barns intresse endast när pedagogerna är färdiga med dagens planering och om det finns tid kvar. Det var något som jag observerade under detta specifika samlingstillfälle men det säger inget om att pedagogerna inte är lyhörda. Eftersom det i intervju framgår att hon är lyhörda och utgår från barnens intresse t.ex. valet av tema att arbeta med skogsdjur, hon berättar att det var något hon såg att barnen pratade och frågade mycket om. Hon säger i intervjun att hon är medveten att det mycket är hon som styr och pratar eftersom hon nämner att småbarn inte kan prata än och att de behöver träna på språket genom att höra det och upprepning av det.

4.2.2 Pedagogen B:s samling

Enligt pedagogen kallas denna samling för *sångsamling* och förekommer innan lunch, den börjar ungefär klockan elva. Barnen samlas i ett litet lekrum, de sitter på den runda och röda mattan nära fönstret. Jag kommer in i rummet och märker att de redan har satt sig i ringen och eftersom det är ett litet rum så väljer jag att sätta mig vid kanten av ringen bakom några barn. Jag blir presenterad för barnen av pedagogen och sedan börjar hon med samlingen. Det kändes bra att sitta nära barnen för att det ledde till att de var naturliga och inte brydde sig så mycket om mig. Det fanns tio barn och en pedagog vid denna samling. Samlingen inleds med en öppningssång (*här är jag, här är du*) och efter det förklarar hon att idag kommer de att öva på nya sånger. De sjunger några sånger som handlar om kroppen och sedan tar hon fram en påse och säger:

Idag får ni välja var och en ett sångkort som vi sedan sjunger det tillsammans. Vi börjar med Ali, sen efter är det Julias tur och så går det runt i ringen i tur och ordning.

När barnen väljer ett sångkort frågar pedagogen och uppmuntrar dem att berätta om sitt kort, t.ex. vad det är för kort, vad du ser på kortet, vad de tror att det är för sång och hur man sjunger den. Pedagoger uppmuntrar varje barn att svara enskilt och berätta om sitt kort samt bestämma hur de vill sjunga sången eftersom det finns olika varianter. Hon försöker hela tiden säga till de andra barnen att lyssna och vara med att sjunga. Pedagoger frågar andra barn i gruppen om de kan hjälpa det enskilda barnet att komma igång att sjunga.

Min tolkning är att pedagoger på det här sättet vill uppmärksamma varje barn enskilt, att barnet ska komma till tals och för att stimulera barnets språk. Hon försöker lära barnen att respektera varandra i gruppen genom att lyssna på andra och vänta på sin tur. Pedagoger försöker också göra barnen medvetna om att vi som grupp kan hjälpa och lära oss av varandra. Det är något som Strandberg (2006) påpekar om Vygotskijs teori att barnets lärande och utveckling sker i den fysiska miljön genom interaktion i aktiviteter med andra barn och med hjälp av samtal och diskussion lär vi oss av varandra.

Under samlingen försöker pedagoger skapa lugn och ro och att alla sitter på sin plats, och ibland säger hon till om barnen inte är med eller håller med på något annat. Trots att hon är ensam pedagog i samlingen så styr hon situationen på ett bra sätt. Hon är duktig på att bara ge tillsägelse när det behövs och utan att avbryta och påverka andra barn i gruppen. Min tolkning

är att hon på detta sätt vill koncentrera sig på det enskilda barnet för att komma till tals och känna sig viktig och delaktig i samlingen.

När alla barn har valt och sjungit om sina kort så avslutar de tillsammans samlingen med en slutramsa och pedagogen ber barnen en och en att gå för att äta lunch. Tiden på samlingen är cirka 25 minuter. Det är något som jag tolkar som att pedagogen vill att barnen i lugn och ordning lämnar samlingen och övergår till matsituationen. Det är något som både Rubinsten Reich (1996) och Niss och Söderström(2006) diskuterar att samlingen bör avslutas med en slutramsa som förbereder barnen till nästa aktivitet och det sker genom att barnens namn ropas upp för att lämna samlingen.

4.2.3 Pedagog C:s samling

Denna samling sker före lunch som börjar ungefär klockan elva, efter att alla barn och pedagoger har kommit in från uteaktiviteterna. Pedagog som är ansvarig för samlingen denna vecka försöker samla barnen som finns på avdelningen på ett rum som är både lek- och vila rum. Det framgår i intervjun att pedagogerna som arbetar på avdelningen delar ansvaret att leda samlingen veckovis. Barnen samlas och sätter sig på den blåa och runda mattan med de två pedagogerna och väntar på resten av barnen och pedagogerna. När barnen har fått ny blöja, kissat, tvättat händerna och pedagogerna dukat färdigt börjar de droppa in en efter en. Det blir totalt 22 barn och fyra pedagoger som deltar under denna samling. Jag sätter mig på en bänk vid ett hörn så nära dem som möjligt för att kunna överblicka dem. Det märks att barnen är intresserade och nyfikna på vem jag är eftersom de tittar då och då på mig och sjunger blygt under samlingen. Samlingen börjar med att pedagogen informerar om att de inte får ha några leksaker i samlingen utan vill ha bara barn och vuxna som vill sjunga tillsammans. Hon upplyser om att man ska sitta med rumpan bak och fötterna fram på mattan så att alla får plats i ringen och kan se varandra i ögonen. Min tolkning är att hon vill uppmärksamma barnen på att de samlas för att ha roligt och för en gemensam stund samt att de ska träna på det sociala samspelet. Dessa syften nämnde hon även i intervjun.

Pedagogen startar samlingen med att fråga:

Ska vi börja samlingen? Men vi saknar många kompisar, var är alla våra kompisar? saknar du en kompis Mona? Hon svarar, *där*. Var är där? Jag tycker vi börjar med sången ” *hej, hej på dig* ” då får ni välja om ni vill vinka med handen eller foten. Man får välja. Jag ska välja med att vinka med foten.

- Vad ska du välja vinka med Sara (en pedagog)?
- Jag ska välja vinka med handen, svarar pedagogen .

Ur citaten ovan märker jag att hon försöker improvisera för att locka och få deras uppmärksamhet genom att fråga barnen hur de vill vinka. Det är något som Granberg (1999) skriver om att småbarns självförtroende och koncentrationsförmåga höjs om pedagogen skapar utrymme för improvisationer och spontana infall under samlingen.

Pedagogen hälsar på alla barn och pedagoger och undrar om de mår bra. Barnen svarar högt att de mår bra. Stämningen känns bra, alla i samlingen har roligt för de verkar glada och närvarande. Pedagogen tar fram två påsar och nämner att ena påsen är mjuk och den andra är hård och platt. Hon ropar på ett barn att komma fram och välja ett sångkort från den hårda och platta påsen. Barnet väljer ett kort och pedagogen försöker att barnen ska ta reda på vilken sång det gäller att sjunga. Jag märker att denna pedagog använder också påsar som pedagogisk redskap i samlingen. Hon bestämmer vilket barn som väljer att ta kort ur påsen för att hennes syfte är att hjälpa de barn som är blyga och inte säger så mycket annars att under samlingen kunna ta mer plats och förstärka deras självkänsla. Det är något som jag fick reda på under intervjun.

Hon vill göra alla barnen delaktiga för hon frågar alla i gruppen på vilket sätt de ska sjunga sångerna till exempel *"hur Ska vi sjunga ramsam om masken? Ska vi köra vanlig eller rocka den? Vad vill ni ha?"* Hon frågar ett annat barn att komma fram och välja ett kort. Barnet säger att han vill ha maskin sången men tar upp ett annat kort. Pedagogen frågar om han fortfarande vill sjunga om maskinen. Barnet nickar och pedagogen hjälper honom att hitta kortet och sedan ber hon honom att visa det för alla kompisar. Jag tolkar det att hon är en lyhörd pedagog som verkligen vill hjälpa barnen att lära sig och utveckla. Johansson (2005) beskriver kommunikationens kännetecknande som att bemöta barnen med respekt och lyhördhet. Att pedagogen ska ge barnen tid och möjlighet att uttala deras intresse samt att pedagogen bör ha ögonkontakt med barnet, lyssna intresserat på det barnet vill säga för att förstå vad barnet menar.

Några barn frågar pedagogen om de kan välja ett sångkort och de får göra det. Det är mest pedagogen som pratar och frågar barnen. Men det märks att hon vill ge barnen talutrymme. Trots att det är hon som bestämmer vilka barn som ska välja ett sångkort ger hon dem också chans att påverka sina val till exempel barnet med maskinsången. Hon hjälpte honom att sjunga det han vill trots att han hade tagit upp ett annat kort. Hon låter även barnen bestämma

hur de vill sjunga sångerna. De andra pedagogerna som är med på samlingen försöker att göra plats för alla barn att sitta i ringen och att de inte knuffar, puttar och göra varandra ledsna.

Samlingen avslutas med att den pedagog som har dukat borden, knackar på dörren. Då förstår barnen att det är dags för maten. Hon kommer in och informerar först hur det har varit för tre åringarna att gå till biblioteket. Hon berättar att de inte lyckades med att utföra aktiviteten och vad det har berott på. Jag tolkar det att hon vill göra de andra barnen medvetna om vad kompisarna har gjort och hur det kändes så att alla kan lära sig något av det. Strandberg (2006) skriver om att barn lär sig av varandra genom samtal och diskussion i gruppaktiviteter. Hon fortsätter därefter att informera vad det blir för mat och ber barnen att välja en kompis att gå och äta lunch med. Längden på denna samling var cirka 25 minuter.

4.2.4 Pedagog D:s samling

Denna pedagogs samling skilde sig i innehållet från de andra pedagogernas samlingar. Den samlingen ägde rum före lunch och på bygghörnan eftersom avdelningen var stor, öppen och indelat i olika hörn t.ex. bygg, dockvrån och skapande och i varje hörna fanns det många leksaker. På bygghörnan fanns det inte den vanliga runda samlingens matta utan endast en liten och fyrkantig matta. Det var tjugo barn och tre pedagoger som samlades och satte sig i en ring på golvet. Jag valde att sitta på en stol vid fönstret nära dem.

Samlingen startade med att pedagogerna ropar upp alla barn och försöker organisera barnen att sitta på ett sätt så att alla kan se varandra. En pedagog leder samlingen och de andra är med och hjälper till. Pedagog D leder samlingen med att hälsa på alla och ber de att titta på varandra och se om de har fått en kompis som inte var med på morgonsamlingen. Det fanns ett barn som hade kommit lite senare. Jag tolkar det som att pedagog D vill uppmärksamma barnen och gruppen. Första huvudtema under denna samling var att barnen skulle berätta för pedagog D vad de har gjort på förmiddagsaktiviteten. Pedagog D frågar varje barn om sin dag och hur det kändes. Hon nämner i intervjun att syftet var att barnen får tillfälle att öva sitt språk genom att låta dem att komma till tals. Jag märker att några barn räcker upp handen för att komma till tals och några andra pratar rakt ut. De barn som pratar rakt ut eller mun i varandra, uppmuntrades av pedagogerna att antingen räkna upp handen eller lyssna på kompiserna och vänta tills det blir deras tur.

Pedagog D försöker att alla barn får säga något om sin dag, hon började med de som ville säga och sedan frågade hon även de andra barnen som var lite tysta och blyga att prata.

Johanson (2005) berättar att kommunikationen mellan barn och vuxna kan i stor utsträckning ske på barns initiativ och främst av de barn som själva gör sina röster hörda eller fångar pedagogers uppmärksamhet på andra sätt. Hon betonar då vikten av att pedagogerna ska se de barn som inte lika tydligt kräver uppmärksamhet.

Det andra temat handlade om hur man blir/är en bra kompis. Pedagogen tar fram två tyg dockor som hon dramatiserar med under samlingen. Pedagogen börjar säga:

- Nu vill jag berätta någonting. Idag har vi besök av två kompisar, de heter Olle och Sara. De är våra nya kompisar och de är bra kompisar.
- Vad tror ni att bra kompisar gör.
- De är snälla mot varandra, de kramas, de leker tillsammans och inte slåss, svarar barnen

Pedagogen fortsätter med dramatiseringen och berättar för barnen att Olle och Sara går på en promenad tillsammans. Sara snubblar, ramlar och börjar gråta, pedagogen undrar vad Olle gör då. Barnen berättar om sina tankar och kommer med olika förslag och diskussionen fortsätter om hur man är som en bra kompis. Pedagogens syfte här är också att öva att samtala, diskutera och reflektera genom att dramatisera med dockor. Det är ett redskap som förekommer i barns egen verklighet och som hon ofta använder för att stimulera språket, eftersom barnen har svenska som andraspråk. Det andra syftet är att barnen tränas på turtagande, lyssna på andra och vänta på sin tur. Pedagogens förklaringar och uppfattningar framgick under intervjun. Detta relateras till vad Johansson (2005) nämner om att göra barnen inspirerade att bidra till samtalet och att dialogen utvidgas genom att pedagogerna knyter an och relaterar till barnens egna erfarenheter från andra sammanhang.

Det har gått nästan 25 minuter när pedagogen försöker avrunda samtalet. Hon berättar för barnen att de har varit jätte duktiga och vet precis hur de ska göra för att de ska vara bra kompisar. Samlingen avslutas med att en pedagog och ett barn knackar på dörren. Barnen frågar vad det blir för mat och det lilla barnet berättar med stöd av pedagogen om vad det är för mat. De ropar varje barns namn för att gå och äta mat.

5. SLUTSATS OCH SAMMANFATTNING

Syftet med studien har varit att undersöka och belysa samlingens funktion och betydelse i förskolan samt samlingens utformning i relation till barngruppens åldersammansättning utifrån fyra förskollärares uppfattningar och tolkningar. Jag har kunnat dra slutsatser kopplade till syftet utifrån studiens frågeställningar, som är:

- Vilket syfte har samlingen i förskolans pedagogiska verksamhet enligt pedagogen och hur ser pedagogen på sin egen roll?
- Hur planeras, utformas och genomförs samlingen på småbarns- respektive storbarnsavdelning? Vilka likheter och skillnader finns?

Jag har kommit fram till att samlingen förekommer vid flera tillfällen under en förskoledag och ibland uppfyller samlingen flera funktioner och betydelser i förskoleverksamheten. Pedagogerna berättade att det första syftet med samlingen var att den organiserar och strukturerar dagen för både barngruppen och personalen. De beskriver samlingen som en viktig rutin i förskolverksamheten eftersom den förkommer en kort och bestämd tid under varje dag och på en bestämd plats. Denna rutin resulterar i att samlingen underlättar övergången från en situation till en annan situation, det underlättar också arbetet med de praktiska momenten i verksamheten till exempel borddukning, bäddning och blöjbyten samt att den ger barnen en känsla av ordning och trygghet. Att samlingen fungerar som en återkommande ritual.

Det andra syftet med samlingen handlar om att uppleva gemenskap, att den skapar grupp-känsla och vik-känsla. Det är en stund som alla i förskolan, både barn och pedagoger är tillsammans och har roligt. En annan betydelse med samlingen är att barn blir uppmärksammade och bekräftade genom samlingens olika innehåll t.ex. upprop, närvaro och sånger. Vikten med samlingen är att barnen lär sig det sociala samspelet, turtagande, koncentration, bli lyhörda, att vara delaktig och uppträda inför en grupp. Detta förstärker barnens jag-känsla och gruppens samhörighet. Vilket i sin tur leder till att samlingen ses både som identitetsutvecklande och som en gruppstärkande aktivitet. Detta är också något som Rubinsten Reich (1993) har visat att samlingen är en ritual som ger en bra dagsrytm dessutom att det betyder en social träning och ger en känsla av gemenskap.

Det tredje syftet är att pedagogerna ser samlingen som en lärandesituation, att lära barnen något. Pedagogerna arbetar med olika teman och projekt till exempel djur och natur utifrån barnens intresse. Pedagogerna betonar vikten av att arbeta med språk- och matematikstimulerande övningar i samlingen, för att de flesta barn i dessa förskolor har svenska som andra språk. De vanligaste förekommande språkövningarna är språkpåsar, dramatisering med dockor, sång, ramsor, samtal och diskussion. Samlingen fungerar därför som en lärandesituation där barnen får talutrymme och tankeutrymme som leder till språkutveckling. Samlingens fysiska miljö och form, att alla sitter i ring och har ögonkontakt, vidgar samtal och diskussion och leder till ett gemensamt lärande. Pedagogerna använder också samlingen spontant och akut för att lösa problem, konflikter och för att lugna en stökig situation. Respondenterna påstår allmänt att alla samlingar, oavsett vad den har för innehåll, form och genomförande på något sätt fungerar som lärande eftersom den förmedlar någon sorts kunskap till barnen som leder till barnens kompetensutveckling. Detta är i motsats till vad Rubinsten Reich (1993) har visat att samlingen i första hand är inriktad på att ge god omsorg mer än att ha ett pedagogiskt syfte, att lära barn något.

Pedagogerna uppfattar sin roll i samlingarna som ledande och styrande för att kontrollera barngruppen så att den inte spåra ut under samlingen. Pedagogerna är medvetna om att deras roll bör vara medforskande och utgå från barns perspektiv och intresse. Men på grund av olika faktorer till exempel stora barngrupper och brist på personal gör att de inte uppfyller denna roll. Det stämmer väl med vad Ekström (2007) har visat, dvs. att samlingen är en aktivitet som styrs av vuxna och att barnen får vara delaktiga att påverka samlingens innehåll endast om det finns tid över efter att pedagogen har genomfört sin planering. Studien visar även utifrån pedagogernas beskrivningar att genomförandet av samlingen underlättas om flera pedagoger närvarar. Deras uppgift är att de hjälper till med att lugna barngruppen, och att göra de praktiska sakerna som att svara i telefon och att de aktivt sjunger med barnen.

Jag har kommit fram till, utifrån respondenternas resonemang kring planering och utformning av samlingen på småbarns- respektive storbarnsavdelning, att samlingar bör planeras och utgå från barns åldrar, förståelse och utvecklingsnivå. Pedagogerna berättar att man kan arbeta med samma syfte, struktur och innehåll i både samlingarna. Men småbarnssamlingar bör vara korta, enkla och lockande eftersom barnen inte klarar av att sitta stilla, de blir lätt trötta och distraherade. Samlingen ska planeras utifrån barns egna sammanhang med konkreta material från deras egen värld så att de kan göra kopplingar som leder till förståelse och lärande. Därför är det viktigt att samma pedagog har huvudrollen i samlingarna för att det ger barnen

en känsla av kontinuitet och trygghet. Storbarnssamlingar är däremot mer avancerade och krävande för både pedagogerna och barnen. Pedagogerna måste planera och förbereda samlingarna så att det passar storbarn utvecklingsnivå och barnen krävs på att sitta still, vara självständiga, lyssna på varandra, räkna upp handen och vänta på sin tur. Samlingen i storbarnavdelning anses vara skolförberedande. Den tar längre tid och det förekommer mer dialog, diskussion och lite svårare sånger än i småbarnssamlingar. Detta för att stimulera språket och få dem att reflektera. Jag har kommit fram till att stora barn är mer delaktiga genom att de får mer talutrymme i samlingar än småbarn. Pedagogernas resonemang var att småbarnssamlingarna är mer vuxenstyrda och pedagogerna dominerar samtalet eftersom småbarn saknar språk och de lär sig det genom att höra och upprepa det.

Min studie i relation till den forskning som finns bidrar med att den beskriver likheter och skillnader om hur man kan utforma och planera småbarns- respektive storbarnssamlingar.

Avslutningsvis fungerar samlingen som ett verktyg som ger struktur och ordning i förskolans praktiska verksamhet. Samlingen skapar gemenskap och gruppsamhörighet samt att den ses som ett inlärningsmoment, där försöker pedagogerna fostra, forma samhällsmedborgare. I samlingen vill pedagogerna utgå från barnperspektiv, det vill säga forma det kompetenta, demokratiska och delaktiga barnet som är de etablerade barndiskurser i vår samtida samhälle. Men på grund av begränsade resurser och stora barngrupper underlättas inte alltid arbetet av att ha den barnsyn som pedagogerna vill i samlingens praktiska genomförande.

KÄLLFÖRTECKNING

Tryckta källor

Bjervås, Lotta (2003). Det kompetenta barnet. I: Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid (red.) *Förskolan: barns första skola!* Lund: Studentlitteratur

Ekström, Kenneth (2007). *Förskolans pedagogiska praktik: ett verksamhetsperspektiv*. Umeå: Umeå universitet, 2007

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf. (2011-10-25)

Ivarsson, Pia-Maria (2003). *Barns gemenskap i förskolan*. Diss. Uppsala: Univ., 2003

Granberg, Ann (1999). *Småbarnsmetodik: omsorg, lek och ramsor*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Kullberg, Birgitta (2004). *Etnografi i klassrummet*. 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2010. Stockholm: Skolverket: Fritze, 2010.

Niss, Gunilla & Söderström, Anna-Karin (2006). *Små barn i förskolan: den viktiga vardagen och läroplanen*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Pedagogiskt program för förskolan. (1987). Stockholm. Allmänna råd från socialstyrelsen

Rubinstein Reich, Lena (1993). *Samling i förskolan*. Lund: Univ.

Rubinstein Reich, Lena (1996). *Samling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Still, Johanna (2011). *Musikalisk lärandemiljö: planerade musikaktiviteter med småbarn i daghem*. Tillgänglig: <http://www.skolporten.com/art.aspx?typ=art&id=a0A2000000WhYalEAF>.(2011-11-07)

Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken: bland plughästar och fuskklappar*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Teveborg, Kickie (1997). *Arbete i stora barngrupper*. Solna: Ekelund

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Otyckta källor

Intervju och observation, pedagog A den 10/10-2011.

Intervju och observation, pedagog B den 12/10-2011.

Intervju och observation, pedagog C den 26/10-2011.

Intervju och observation, pedagog D den 2/11-2011.

BILAGA

Intervjufrågor

Allmänna frågor

- Hur länge har du arbetat som förskolelärare?
- Hur många barn finns på avdelningen?
- Vilken ålder är det på barnen?
- Har ni samling varje dag? Om inte, vad beror det på?
- Vilka tider brukar ni ha samling?
- Är det alltid på en bestämd tidpunkt? Varför?

Pedagogens mål/ syfte

- Hur tänker du kring samlingen?
- Vad är ditt syfte med samlingen?
- Vad betyder samlingen för dig?
- Har du olika syfte och hur planerar du det?
- Vad lär barnen sig av samlingen?
- Vad är det för förmågor som barnen förväntas utveckla?
- Finns det några normer och regler att följa under samlingen?

Pedagogens roll

- Vad är pedagogens roll i samlingen?
- Är man ensam pedagog på samlingen eller finns det andra pedagoger med?
- Om ja, vad har de andra pedagogerna för roll i samlingen?
- Om inte, på vilket sätt påverkar det dig och samlingen?
- Samarbetar du med andra pedagoger för att planera din samling?

Pedagogens planering på småbarns- respektive storbarnsavdelning

- Hur skulle du planera samlingen om du arbetade i småbarns- eller storbarns-avdelning?
- Vad ska tänka på om man arbetar i små eller syskon avdelning?
- Finns det något likheter/ olikheter med samlingen i olika åldersgrupper?

